

Heterdaad

Politiekorpsen geven hoge prioriteit aan het oplossen van overvallen, met name door de inzet van rechteerteams. De meeste aanhoudingen worden echter verricht op heterdaad, met hulp van alerte burgers dus.

is resultaat

De regiopolitie Amsterdam-Amstelland besteedt sinds 2008 veel aandacht aan de aanpak van overvallen. Dat moet ook, want met 496 overvallen in 2008 is de regio met afstand koploper. Ook de beide politie-ministers geven een hoge prioriteit aan overvallen. In 2010 moet het landelijk aantal overvallen met twintig procent zijn gedaald ten opzichte van 2008. In en rond de hoofdstad maakte het Kernteam Overvallen van Amsterdam-Amstelland gebruik van de inzichten van het landelijk onderzoek 'Heterdaadkracht' uit 2004. Uit dit onderzoek blijkt dat negentig procent van alle verdachten van misdrijven in 2004 werd aangehouden op heterdaad. Door de uniformdienst dus. De Amsterdamse agenten verrichtten de aanhoudingen op basis van verklaringen en meldingen van slachtoffers, getuigen of omstanders die razendsnel de politie belden bij het misdrijf. De aanhoudingen werden dan ook verricht door de noodhulpeenheden in de buurt, ook bij overvallen. Uit het onderzoek bleek dat één op de negen burgers bij het zien van een misdrijf de politie belt. Die andere acht doen dat dus kennelijk niet. Bart Driessen van de regiopolitie Amsterdam-Amstelland wil de burgers veel meer betrekken bij de bestrijding van criminaliteit: "We zien in het onderzoek Heterdaadkracht dat de combinatie van snel communicerende burgers en politie uitstekend werkt. Uit hetzelfde onderzoek blijkt tegelijkertijd dat niet meer dan één op de negen mensen de politie belt als ze een misdrijf zien. Daar zijn natuurlijk redenen voor. De eerste mogelijkheid is dat ze zelf boef zijn. Ook mensen die net een paar bekeuringen hebben gehad, blijken soms niet zo geneigd te zijn de politie te helpen. En soms realiseert iemand zich gewoon te laat dat het om een misdrijf gaat. Maar een belangrijke reden is dat veel mensen nog steeds denken dat het toch niet helpt. Dat criminelen toch zo weer op straat staan en dat justitie geen straffen uitdeelt."

Amsterdam in overvalcijfers

Juist het feit dat veel mensen denken dat het aanhouden van criminelen eigenlijk geen zoden aan de dijk zet, was voor de Amsterdamse politie aanleiding om meer cijfers boven water te krijgen. In 2009 onderzocht het Kernteam Overvallen het aantal aanhoudingen op heterdaad van overvallers in 2008 en wat de veroordelingen waren (zie infographic). Driessen: "Als je kijkt naar het aantal aanhoudingen op het aantal overvallen, lijkt 26 procent een mooi oplossingspercentage. Maar in een groot deel van de zaken kregen we het bewijs niet rond." Slechts acht

procent van de overvallen leidde binnen één tot anderhalf jaar tot een veroordeling. "Laag dus, te laag", vindt Driessen. "De belangrijkste conclusie is echter dat van de 43 veroordeelde overvallers er ruim dertig op heterdaad waren aangehouden." Beste optie lijkt het aantal aanhoudingen op heterdaad verder te verhogen. Want het is opvallend dat het juist bij tweederde van de heterdaadaanhoudingen tot een veroordeling kwam. Driessen schetst een voorbeeld van een aanhouding: "Een overval in Amsterdam Zuid. Een getuige ziet een gemaskerde man met een lang wapen, een *riotgun*, vanuit een auto een portiek binnenstappen. De getuige belt 112. De surveillance-eenheden reageren direct en zetten de omgeving af. De agenten komen net op tijd om mee te maken dat de verdachte met zijn *riotgun* door de deur van een woning op het portiek schiet. Ze houden onmiddellijk de twee verdachten aan."

Er moet verandering komen in het feit dat maar één op de negen mensen de politie belt als ze een misdrijf zien

Gevaarlijk natuurlijk, maar zo heeft die situatie zich nu eenmaal ontwikkeld. Het onderzoek is doorlopend geweest, dus het is heterdaad. De vuurwapens worden in beslag genomen en de verdachten krijgen maar liefst tien jaar gevangenisstraf vanwege het dwars door de deur schieten, met het risico op doden. Bovendien is sprake van recidive. Een ander geval is een overval op een juwelier. De daders ontkomen in een auto en rijden zich klem tegen een surveillanceauto. De agenten houden de verdachten aan. Deze overvallers krijgen vier jaar. Maak je geen zorgen, gestraft wordt er wel degelijk."

Getuigen

Soms weten getuigen van de zenuwen niet meer dat ze 112 moeten bellen. Veel overvallen zijn van het type *hit and run*, de daders weten goed waar ze moeten zijn en wat ze moeten hebben. Vaak maken ze gebruik van scooters en hebben ze de route goed gepland. Daarbij maken ze zich onherkenbaar met behulp van zonnebrillen en bivakmutsen en zijn ze zelfs compleet geschminkt. Driessen: "Als de daders dus eenmaal weg zijn, is het heel moeilijk om ze later terug te vinden. We hebben het aantal camera's sterk uitgebreid, maar dat heeft er alleen maar toe geleid dat daders zich vermommen. Met een onopvallende helm op, is de dader feitelijk onherkenbaar."

>>

Overvallen

>> Circa een kwart van alle overvallen in 2008 was op woningen. Mensen worden thuis met veel geweld overrompeld en de burens hebben het niet in de gaten. We hebben vorig jaar in Amsterdam een grote campagne gehouden om ouderen te waarschuwen niet voor iedereen open te doen. Verdachten hebben op hun beurt intussen geleerd niet meer te bekennen en het politieverhoor vindt uitsluitend nog plaats in aanwezigheid van een advocaat. Dat maakt het steeds lastiger om achteraf, buiten heterdaad, een verdachte aan te houden en zeker om hem veroordeeld te krijgen. In een heterdaadsituatie vormen de camerabeelden echter wel degelijk bewijs.” Opvallend is het hoge percentage recidivisten onder de daders. Van de personen die in 2008 voor een overval werden aangehouden, is een aantal alweer aan de slag gegaan, sommigen na hun straf, anderen nog in afwachting van de zaak. Het strafbeleid lijkt daarbij weinig invloed te hebben op het crimineel gedrag. Daar stelt Driessen tegenover dat ze in de gevangenis in ieder geval geen overvallen plegen.

Maatregelen

Bart Driessen is een groot voorstander van een landelijke aanpak van overvallen. Met aandacht voor onder andere beter cameratoezicht, betere winkelbeveiliging en meer gelegenheid tot pinnen. Daarnaast pleit hij voor meer – mobiele – heterdaadkracht, dus veel bikers, scooters en paarden, het liefst ondersteund vanuit de lucht, op plaatsen die gevoelig zijn voor overvallen.

In Flevoland daalde het aantal overvallen met twintig procent

Ook moet er verandering komen in het feit dat maar één op de negen mensen de politie belt als ze een misdrijf zien. Dat kan door landelijke en regionale campagnes te organiseren, die uitdragen dat de publiekshulp de cijfers aanzienlijk heeft verbeterd. Hoe meer mensen bellen, des te groter de kans op heterdaad.

Daarnaast is er een internetstrategie. Amsterdam-Amstelland bracht de site www.depolitiezoekt.nl in de lucht met beelden van bekende en onbekende daders, veroordeelden en ontsnapt met foto en personalia. Driessen: “Sinds maart 2009 geldt de nieuwe opsporingsberichtgevingsaanwijzing. Daarmee kunnen politie en justitie onbekende verdachten die op camerabeelden staan, bekende verdachten met foto en personalia, veroordeelden en ontsnapt, gevangenen en TBS'ers op internet zetten. Het Bureau Opsporingsberichtgeving van het KLPD zal hierin een centrale rol gaan vervullen. Ook kunnen we overvallen op Google maps zetten, zoals Eindhoven nu doet. Zo'n plaatsbepaling is op Google maps te koppelen aan beelden van de overvaller en een beschrijving van de overval. Zo kun je ook virtueel buurtonderzoek doen: wie heeft iets gezien? Dit soort sites kun je bovendien koppelen aan Twitter, YouTube, Facebook, Hyves en dergelijke. Kortom, de burger

moet er bij. Feitelijk hebben we het nooit georganiseerd. De cijfers bewijzen dat het de hoogste tijd wordt.”

Succes

Dat overvallen wel degelijk zijn aan te pakken blijkt in de regio Flevoland, waar de politie in 2009 het aantal overvallen – tegen de landelijke stroom in – met twintig procent wist te verminderen ten opzichte van 2008. Plaatsvervangend korpschef Wim Kleinhuis wijst op de enorme piek van november 2008, toen in Almere sprake was van gemiddeld drie overvallen per dag. “Met name het aantal impulsovervallen was enorm. Mannen die zonder geld zitten en eenvoudig met een pistool even een winkel overvallen. We hebben toen groot uitgepakt en Almere volkomen blauw geverfd. Alle verloven zijn ingetrokken en doorlopend is de politieheliikopter in de lucht geweest. Dat hebben we lang weten vol te houden.” Maar Flevoland zette ook direct in op de lange termijn. Met name de brancheorganisatie investeerde in hoog tempo in eenvoudige zaken als alertheid en het vaststellen van signalelementen. Kleinhuis: “Hou als winkelier in de gaten wat er buiten je winkel gebeurt en let op het signalement van de dader. We hebben streepjes bij de winkelingangen laten aanbrengen, zodat personeel weet of de dader langer of korter is dan 1,80 meter. Er zijn betere camera's geplaatst. Sommige winkels werken al met DNA-douches (daders worden bespot met een stof die bestaat uit een UV-tracer en een unieke DNA-code, die weken lang op huid en haar aanwezig blijft en de dader koppelt aan de plaats van de overval waar hij besproeid werd, red.). Winkeliers zetten belkringen op zodat ze met de camera's bij elkaar in de winkel kunnen kijken.”

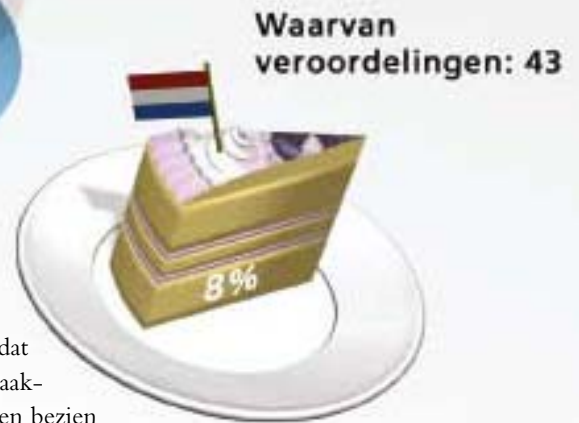
Pinnen

Onder aanvoering van burgemeester Jorritsma maakt Flevoland doorlopend werk van het project 'Cashless Almere', waarbij klanten worden gestimuleerd zoveel mogelijk te pinnen, ook bij kleine bedragen. Kleinhuis: “Almere heeft nu jaarlijks veel meer pintransacties dan welke stad dan ook. Zo is er steeds minder contant geld in de kassa's aanwezig. Een belangrijke politietiemaatregel is het volgen en bezoeken van potentiële daders, met name door de wijkagenten. De top-20 van de impulsovervallers wordt maandelijks thuis bezocht.” Ook regiopolitie Flevoland investeert sterk in het verhogen van het aantal heterdaadaanhoudingen. Kleinhuis: “We deden na de piek van vorig jaar een sterk beroep op de burgers. We hebben een eigen programma op omroep Flevoland. De burger begrijpt dat en belt ons steeds vaker. Ook in onze regio geldt dat tachtig procent van de heterdaadaanhoudingen na meldingen van burgers plaatsvindt.” In Flevoland zijn ze zich bewust dat piekinzet van politie en branche vaak wordt gevolgd door

Overvallen versus veroordelingen in Amsterdam in 2008*

(*Een aantal onderzoeken en rechtszaken is nog niet afgerond)

verslapping als de resultaten goed zijn. Kleinhuis. "Het is van groot belang dat we, juist nu de overvallenpiek voorbij is, de impuls weten te behouden. Daarom proberen we de maatregelen structureel te maken en de gang erin te houden."

Een klein puntje waarmee Kleinhuis minder gelukkig is: "Het openbaar ministerie eist in ons arrondissement hogere straffen bij overvallen. Maar het is jammer dat rechters niet wat strenger straffen bij 'onwillige' daders, die zich relatief gewetenloos tonen en hun gedrag niet verbeteren. We hebben een stel overvallers gehad die een juwelier in de buik hebben geschoten. Het waren recidivisten en het openbaar ministerie vroeg twaalf jaar. Ze kregen er zes."

Stijging

Intussen wordt ook landelijk sterk ingezet op het terugdringen van overvallen. Portefeuillehouder in de Raad van Korpschefs is Frans Heeres, korpschef van regio Midden-West-Brabant. Heeres: "Overvallen is één van de weinige delicten die landelijk fors stijgen. Om dat aan te pakken verricht de Rotterdamse burgemeester Aboutaleb op 9 februari de aftrap van de landelijke taskforce overvallen. Ik neem daaraan deel, samen met het midden- en kleinbedrijf (MKB) en alle andere partners die ermee te maken hebben. We willen het aantal overvallen met twintig procent verminderen. Ik heb daartoe een groot aantal maatregelen in voorbereiding, waaronder *quick response* teams in de regio's Amsterdam, Rotterdam en Midden-West-Brabant, de regio's waar momenteel de helft van alle overvallen plaatsvinden. Die teams gaan fungeren als kleine TGO's. Met de inzet van de *quick response* teams willen we gericht uitrukken bij overvallen op heterdaad en van iedere overval een mini-plaats delict maken. Het KLPD richt op dit moment een *early-warning* systeem in. Na elke overval sluiten de leiders van de *quick response* teams in de omringende regio's direct met elkaar kort of elders ook soortgelijke overvallen hebben plaatsgevonden. Overvallers plegen vaak meerdere overvallen. Een andere landelijke maatregel is een persoonsgebonden aanpak van de

top-100 van overvallers. We gaan *first offenders* duidelijk maken dat overvallen geen taakstrafje opleveren en bezien hoe we meer aan de voorkant van het probleem kunnen komen. Proberen te achterhalen waarom jongeren zo iets doen. Een dergelijke aanpak heeft bij verslaafden goed gewerkt."

Vervolgverhaal

Ondanks alle maatregelen is intussen duidelijk dat 'overvallen' een vervolgverhaal is. *Quick response* teams en *early warning* systemen zullen daaraan zeker bijdragen. Maar misschien bewijst de gezamenlijke aanpak van branche en politie zoals die in Flevoland van de grond is gekomen, tezamen met het terugbrengen van de hoeveelheid *cash* geld in openbaar vervoer en winkelcentra, dat het helemaal niet nodig is opnieuw het wiel uit te vinden. ■

Wilt u reageren op dit artikel? Mail naar fred.kruijer@politieacademie.nl

Voor meer informatie:

Voor meer informatie over de landelijke aanpak: Landelijk overvallen coördinator Jos van der Stap, Dienst IPOL, KLPD, telefoon 079 - 3458785 of 06 - 50683215.

Blauw 6, 2009, pagina 8-11 en PKN > Criminaliteit > Overvallencriminaliteit > Overvallen en Ramkraken